

УДК 351:323.2

Русенко Наталія Василівна

доктор філософії в галузі публічне управління та адміністрування

Rusenko Nataliia

Doctor of Philosophy in Public Management and Administration

ORCID: 0000-0003-3098-4744

DOI: 10.25313/2617-572X-2025-10-11541

ГУМАНІТАРНА І ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

REGULATORY AND LEGAL ASPECTS OF ENSURING DOMESTIC POLITICAL SECURITY

Анотація. Вступ. Сучасний етап розвитку української державності відзначається зростанням уваги до питань забезпечення внутрішньополітичної безпеки, що виступає ключовим чинником стабільності суспільно-політичної системи та ефективного функціонування механізмів державної влади. В умовах гібридних загроз, інформаційного тиску, соціально-економічних викликів та зниження рівня довіри громадян до владних інституцій особливого значення набуває формування цілісної та гнучкої системи внутрішньополітичної безпеки. Її рівень безпосередньо впливає на здатність держави забезпечувати політичну стабільність, громадянську злагоду, дотримання конституційних принципів і легітимність управлінських рішень.

Метою дослідження є аналіз законодавчого забезпечення внутрішньополітичної безпеки як складової національної безпеки України та виявлення ключових чинників, що визначають ефективність функціонування механізму державної влади в цій сфері. Для досягнення поставленої мети передбачено:

- визначити нормативно-правові засади забезпечення внутрішньополітичної безпеки;
- проаналізувати основні законодавчі акти, що регулюють діяльність органів державної влади у відповідній системі;
- обґрунтувати необхідність удосконалення підходів до законодавчого регулювання національної безпеки задля підвищення результативності управлінських механізмів у сфері внутрішньополітичної безпеки.

Матеріали і методи. Емпіричну базу дослідження становлять: 1) нормативно-правові акти України у сфері внутрішньополітичної безпеки; 2) наукові праці українських і зарубіжних дослідників, присвячені проблематиці законодавчого забезпечення безпеки. Методологічну основу становлять структурно-функціональний і порівняльний підходи, що дозволяють комплексно дослідити політико-адміністративні процеси та інституційні механізми підтримання стабільності політичної системи. Використано методи теоретичного узагальнення, систематизації та групування.

Результати дослідження. У статті здійснено аналіз законодавчого регулювання внутрішньополітичної безпеки як складової національної безпеки держави. Розглянуто ефективність функціонування інституцій влади у цій сфері, охарактеризовано ключові нормативно-правові акти на чолі з Конституцією України, які формують систему захисту держави від внутрішніх політичних загроз. Встановлено, що, попри наявність розвиненої законодавчої бази, існують суттєві проблеми, що знижують її дієвість. Виокремлено основні виклики та окреслено напрями вдосконалення державного управління у сфері внутрішньополітичної безпеки, спрямовані на підвищення узгодженості дій органів влади та мінімізацію внутрішніх загроз.

Перспективи. Подальші дослідження доцільно зосередити на розробці спеціалізованої нормативно-правової бази у сфері внутрішньополітичної безпеки та формуванні єдиного концептуального законодавчого підґрунтя для її забезпечення.

Ключові слова: внутрішньополітична безпека, національна безпека, законодавче забезпечення, державне управління, політична стабільність.

Summary. Introduction. The current stage of Ukraine's state development is marked by increasing attention to ensuring internal political security as a key factor of stability within the socio-political system and the effective functioning of state governance mechanisms. In the context of hybrid threats, information pressure, socio-economic challenges, and declining public trust

in governmental institutions, the establishment of a comprehensive and effective system of internal political security becomes particularly significant. Its condition directly determines the state's capacity to maintain political stability, social cohesion, adherence to constitutional principles, and the legitimacy of governmental decisions.

Purpose. The purpose of this study is to analyze the legislative framework of internal political security as an integral component of national security and to identify the key factors influencing the effectiveness of state governance mechanisms in this field. To achieve this goal, the study aims to:

- define the legal foundations for ensuring internal political security;
- analyze the main legislative acts regulating the activities of state authorities within this system;
- substantiate the need to improve legislative approaches to national security regulation in order to enhance the effectiveness of state governance mechanisms in ensuring internal political security.

Materials and Methods. The empirical basis of the research includes: (1) the legislative and regulatory acts of Ukraine concerning internal political security, and (2) scientific works by Ukrainian and foreign scholars addressing the issues of legislative support for security. The methodological foundation relies on structural-functional and comparative approaches, which enable a comprehensive analysis of political and administrative processes aimed at maintaining state stability. Methods of theoretical generalization, systematization, and grouping were also applied.

Results. The article analyzes the legislative regulation of internal political security as a core element of the national security system. It assesses the effectiveness of state institutions in this sphere and describes the key legislative acts, led by the Constitution of Ukraine, that form the national framework for protecting the state from internal political threats. Despite a well-developed legislative base, the study identifies specific problems that undermine its effectiveness. The main challenges are outlined, and directions for improving state governance in the field of internal political security are proposed, aimed at minimizing internal threats and enhancing coordination among branches of power.

Discussion. Future research should focus on developing a specialized legislative framework dedicated to internal political security and on establishing a unified conceptual foundation for its legal regulation.

Key words: internal political security, national security, public administration, political stability, legislative framework.

Постановка проблеми. Понад три десятиліття незалежності, трансформацій і реформ в Україні засвідчили значні досягнення, однак функціонування державного механізму залишається далеким від досконалості. Одним із ключових чинників, що гальмує подальший розвиток державності, виступає недосконалість законодавчого забезпечення, зокрема у сфері внутрішньополітичної безпеки.

Вдосконалення правових основ цієї сфери є необхідною передумовою для зміцнення стійкості політичної системи, забезпечення її захищеності від внутрішніх загроз, стабільного функціонування органів державної влади, а також консолідації суспільства й утвердження національної єдності.

Слід зазначити, що нормативно-правове регулювання внутрішньополітичної безпеки в Україні має складну багаторівневу структуру. Воно охоплює систему законів і підзаконних актів, спрямованих на регулювання політичної стабільності, діяльності інститутів державної влади, політичних партій і громадських об'єднань, протидію радикалізму, сепаратизму, втручання у виборчі процеси, а також захист демократичного ладу, конституційного порядку й політичних прав і свобод громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання внутрішньополітичної, політичної та національної безпеки, а також функціонування механізмів державної влади й системи державного управління були предметом наукових розвідок багатьох вітчизняних учених. Серед них, ґрунтовні дослідження щодо внутрішньополітичної безпеки здійснили: М. Паламарчук (ефективність механізмів

народовладдя як основи внутрішньополітичної безпеки України, право на опір у контексті забезпечення внутрішньополітичної безпеки, правові аспекти взаємодії політичних еліт та народу України) [1, 2], О. Задувайло (інформація з обмеженим доступом як загроза внутрішньополітичній безпеці держави) [3, 4], В. Гулай (внутрішньополітична безпека України крізь призму концептуалізації гібридних викликів і загроз, Україна за умов внутрішньополітичних ризиків та зовнішніх загроз) [5], А. Лелеченко (mechanisms for ensuring internal political security in conditions of democratization of civil society) [6], О. Власюк (еволюція проблем внутрішньої політики через національну безпеку України) [7] та інше.

Основоположними дослідженнями стали дослідження політичної безпеки таких науковців як: В. Кремень [8] та М. Орел [9]. Розвинули тему: С. Омельченко (політична безпека: внутрішньополітичні виклики та загрози) [10], О. Кравчук (нормативно-правове регулювання політичної безпеки держави в сучасному українському суспільстві) [11], О. Косілова (сепаратизм в Україні: передумови, причини, способи протидії та нормативно-правове регулювання протидії) [12], Х. Приходько (політична безпека України: конституційно-правовий аспект) [13] та інше.

Забезпечення внутрішньополітичної безпеки в контексті національної безпеки досліджували: В. Ліпкан (національна безпека у світлі теорії самоорганізації) [14], В. Омельчук (забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України, проблеми забезпечення

внутрішньополітичної безпеки — як окремої сфери) [15], Г. Ситник (концептуальні та організаційно-правові засади державного управління у сфері національної безпеки) [16], В. Антонов (національна безпека як конституційно-правова гарантія політичної системи України) [17], О. Петришин (законодавство України у сфері державної безпеки) [18] та інші дослідники, які зробили вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних засад безпекознавства.

Попри значну кількість наукових праць, окремі аспекти проблеми залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, потребує подальшого розгляду питання ефективності державного управління у сфері внутрішньополітичної безпеки, насамперед у контексті законодавчого забезпечення цієї сфери. Актуальним залишається й аналіз спеціалізованих нормативно-правових актів, які формують законодавче поле внутрішньополітичної безпеки держави, визначають повноваження органів влади та їхню взаємодію в межах забезпечення політичної стабільності.

Матеріали і методи дослідження. Матеріалами для проведення дослідження слугували: 1) чинна нормативно-правова база України у сфері забезпечення внутрішньополітичної безпеки; 2) наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, присвячені питанням ефективності функціонування механізму державної влади та удосконалення законодавчого забезпечення безпекової політики.

Методологічну основу дослідження становлять системний, структурно-функціональний і порівняльний підходи, які дають можливість комплексно розкрити особливості політико-адміністративних процесів і механізмів, спрямованих на підтримання стабільності політичної системи держави.

У процесі наукової роботи застосовано низку загальнонаукових методів, зокрема:

- метод теоретичного узагальнення, що дозволив визначити зміст і структуру законодавчого забезпечення внутрішньополітичної безпеки;
- метод групування, який використано для класифікації основних нормативно-правових актів за їхньою роллю у формуванні механізму державної влади у цій сфері;
- порівняльно-правовий метод, що забезпечив аналіз динаміки розвитку законодавства у сфері безпеки України в контексті його узгодженості з міжнародними стандартами.

Виклад основного матеріалу. Поняття «внутрішньополітична безпека» у чинному законодавстві України не має чіткого нормативного визначення. Водночас його зміст розкривається через низку положень базових законодавчих актів, зокрема Закону України «Про національну безпеку», Стратегії національної безпеки України та інших концептуальних документів у сфері державного управління й безпеки.

Фундаментом державної політики у сфері національної безпеки є Конституція України, Закон

України «Про національну безпеку України», інші законодавчі акти, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. На виконання Конституції та законів ухвалюються відповідні підзаконні нормативно-правові акти, які формують багаторівневу систему правового регулювання безпекової політики.

Конституцію України прийнято 1996 року. Це стало історичним етапом державотворення, що символізував остаточний відхід від радянської моделі управління та започаткував процес інституційного оновлення держави. Конституція заклала основи сучасного українського парламентаризму, визначила принципи організації влади та утвердила верховенство права як основоположний принцип державного устрою [19].

Попри значний поступ, конституційне поле не відзначалося гнучкістю, необхідною для створення ефективної системи правового регулювання. Верховна Рада України, як єдиний законодавчий орган, ініціювала масштабну правотворчу діяльність, спрямовану на формування нової законодавчої бази. Однак процес законотворення супроводжувався проблемами координації між гілками влади, що спричинило суперечності між окремими нормативно-правовими актами. Унаслідок цього законодавча система, започаткована після 1996 року, залишається неповністю узгодженою та потребує подальшої гармонізації.

Окреслена вище проблема практично визначає основний закон України тим самим дестабілізуючим суспільство чинником з огляду на забезпечення внутрішньополітичної безпеки. Саме прийняття Конституції породжує перші суспільні протиріччя в державі.

З часу прийняття Конституція України змінювалася 8 разів. Всі акти, якими були внесені зміни показують внутрішню нестабільність. Серед змін є такі, що прямо впливають на політичну систему держави та несуть загрозу її стабільності.

У 2010 році, за конституційним поданням 252 народних депутатів, Конституційний Суд України виніс рішення щодо конституційності Закону «Про внесення змін до Конституції України» 2004 року. Справа стосувалася дотримання процедури внесення змін до Конституції, і суд визнав закон неконституційним. Це рішення залишається чинним, хоча окремі положення, дія яких була скасована, були відновлені Законом 2014 року.

У 2011 році Законом України внесено зміни щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних і міських голів.

У 2016 році відбулися суттєві зміни у сфері правосуддя, прокуратури та адвокатури, зокрема до статті 150 Конституції були внесені зміни, що стосувалися повноважень Конституційного Суду. Ці реформи

викликали незадоволення адвокатської спільноти, оскільки Конституційний Суд втратив можливість офіційно тлумачити закони України.

У 2019 році стратегічний курс держави було спрямовано на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та НАТО. З метою закріплення цивілізаційного вибору України, її європейської ідентичності та незворотності стратегічного курсу внесено зміни до преамбули Конституції та статей 85, 102, 116.

У 2020 році Конституційний Суд України розглянув за конституційним поданням 50 народних депутатів питання конституційності Закону 2019 року № 27-IX та змін до статті 80 Конституції, що стосувалися недоторканності народних депутатів. Закон пропонував викласти статтю 80 у редакції: «Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп». На думку депутатів, парламент порушив принцип верховенства права та діяв не за Конституцією, оскільки було виключено положення, що гарантують депутатам недоторканність.

Крім зазначеного, 8 законопроектів про зміни до Конституції були попередньо схвалені, але не прийняті як закони або ветою Президентом. З них 2 — не розглядалися взагалі, навіть після попереднього схвалення. Інші 2 — були попередньо схвалені і можуть бути розглянуті на наступних сесіях.

Розглянувши весь конституційний процес, зазначимо, що положення Конституції, прийнятої Верховної Ради 1996 року, із змінами і доповненнями, визнано такими, що є чинними згідно із Законом від 21 лютого 2014 року № 742-VII на всій території України.

Закон України «Про національну безпеку України» визначає фундаментальні засади та принципи національної безпеки і оборони, а також основи державної політики в цій сфері [20]. Зокрема, він:

- визначає національні інтереси України, серед яких — повна євроінтеграція та прагнення до членства в ЄС і НАТО;
- формалізує інституційну структуру сектору безпеки та оборони;
- окреслює ключові напрями для розробки стратегічних планів;
- встановлює обсяг видатків на фінансування сектору безпеки та оборони;
- визначає структуру Збройних сил України;
- запроваджує цивільний контроль у цій сфері.

Деякі положення Закону набули чинності у липні 2018 року, тоді як інші, зокрема ті, що стосуються політичних призначень (наприклад, міністра оборони та його заступників), було відкладено на пізніший термін.

Прийняття цього Закону призвело до втрати чинності ряду попередніх нормативних актів, зокрема:

- Закону України «Про основи національної безпеки України» (2003), який визначав загрози внутрішньополітичній безпеці;
- Закону України «Про демократичний цивільний контроль над військовими та правоохоронними органами держави» (2003);
- Закону України «Про організацію оборонного планування» (2005).

Закон має як позитивні, так і дискусійні чи критичні аспекти. *До позитивних можна віднести:*

- закріплення захисту прав людини та громадянина як мети державної політики у сфері національної безпеки та оборони;
- визначення дотримання міжнародних зобов'язань України як основного принципу у цій сфері;
- розгляд сектору безпеки та оборони як сукупності взаємопов'язаних елементів: сил безпеки, сил оборони, оборонно-промислового комплексу, а також громадян та добровільних об'єднань, які беруть участь у забезпеченні національної безпеки (ст. 12 Закону);
- визначення демократичного цивільного контролю як механізму забезпечення верховенства права та захисту прав людини при нагляді за діяльністю органів сектору безпеки та оборони.

Дискусійні питання Закону. Закон пропонує новий підхід до класифікації збройних конфліктів, що базується на загальноприйнятих категоріях: міжнародний збройний конфлікт і неміжнародний збройний конфлікт. Водночас види воєнного протистояння визначені як війна та збройний конфлікт. При цьому збройний конфлікт поділяється на міжнародний або внутрішній. Деякі експерти зазначають, що надалі можуть виникнути труднощі з ефективною реалізацією цих положень, адже точне визначення термінів має ключове значення у цій сфері. Водночас, на основі нашого дослідження, слід відзначити як позитивну появу терміну «внутрішній збройний конфлікт».

Критичні характеристики Закону. У Законі відсутнє чітке розмежування між термінами «національні інтереси України», «національні цінності України» та «фундаментальні національні інтереси», що може призводити до різного тлумачення та негативно впливати на реалізацію положень Закону.

Хоча визначено повноваження органів державної влади Автономної Республіки Крим у сфері демократичного цивільного контролю за сектором безпеки та оборони, питання окупації півострова та явищ окупації й деокупації залишено поза увагою.

Розмежування між силами безпеки та силами оборони формально присутнє, проте правоохоронні та розвідувальні органи одночасно включені до обох категорій (пункти 17–18 частини 1 статті 1), що створює нечіткість у класифікації.

Визначення Національної гвардії як військового формування з правоохоронними функціями, зокрема щодо охорони громадського порядку під час мирних

зібрань, викликає занепокоєння з огляду на конституційну заборону використання військових структур для обмеження прав і свобод громадян.

Закон не регламентує низку фундаментальних аспектів участі громадян та громадських об'єднань у забезпеченні національної безпеки, зокрема їх правовий статус, повноваження та відповідальність, хоча вони є невід'ємною складовою сектору безпеки та оборони.

Визначення термінів «державна безпека», «воєнна безпека», «національна безпека» не відповідають статті 3 Конституції України, де найвищою цінністю визначено людину, її життя, здоров'я та недоторканність.

Принципи демократичного цивільного контролю (частина 2 статті 4) не охоплюють важливі засади, зокрема деполітизацію та деідеологізацію контролю, відкритість інформації про діяльність сектору для суспільства, а також відповідальність посадових осіб за несвоєчасне або неповне реагування на запити.

Норми статей 5 та 13, що посиляються на статті 106–107 Конституції України та розширюють повноваження Президента щодо контролю за сектором безпеки і оборони через Раду національної безпеки і оборони, можуть розглядатися як неконституційні.

Пропозиція щодо створення спеціального Комітету Верховної Ради України для нагляду за правоохоронними та розвідувальними органами наразі є необґрунтованою, оскільки ці питання можна ефективно розглядати в межах існуючого Комітету ВРУ з питань національної безпеки та оборони.

Громадський контроль (стаття 10) не передбачає можливості для громадських об'єднань ознайомлюватися з умовами служби та побуту військовослужбовців у військових частинах, що створює ризик порушення прав людини.

Вибірковість у оприлюдненні стратегічних документів довгострокового планування в сферах національної безпеки та оборони є необґрунтованою: ця вимога поширюється лише на Стратегію національної безпеки України та Стратегію громадської безпеки та цивільного захисту України.

На відміну від Закон України «Про основи національної безпеки України» [21] 2003 року цей Закон не містить визначення загроз у внутрішньополітичній безпеці, а тому має деструктивний вплив на сферу відносно скасованого акту.

Підбиваючи загальні висновки по Закону зазначимо, що в цілому він є прийнятним, але окремі його положення потребують узгодження з іншими законодавчими актами, зокрема, із Конституцією України, а відтак, громадськість має право проводити моніторинг впровадження його норм у подальшому.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [22]. Угода передбачала ґрунтовне реформування україн-

ської держави. За даними Урядового порталу, загальна кількість реформ, пов'язаних із євроінтеграцією, точно не визначена через комплексний характер цього процесу, що охоплює різні сфери. Водночас, у контексті виконання рекомендацій Європейської Комісії, йдеться про понад 380 заходів, які залучають більше 100 виконавців. До них належать розробка законопроектів, ухвалення актів Кабінету Міністрів, відомчих нормативно-правових актів, супровід законопроектів у Верховній Раді, а також реалізація політичних ініціатив і технічне забезпечення процесу.

Деякі реформи виявилися успішними, зокрема децентралізація. Водночас реформа державної служби, започаткована майже одночасно з антикорупційною у 2015 році, не призвела до зменшення кумівства та протекціонізму, а принципи меритократії в Україні так і не почали діяти.

Варто підкреслити, що навіть під час повномасштабної війни Росії проти України держава продовжує цілеспрямований та успішний рух до Європейського Союзу, здійснюючи значущі демократичні трансформації.

Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» («Безпека людини — безпека країни») 2020 року визначає ключові загрози та виклики, у тому числі у внутрішньополітичній сфері, серед яких корупція, політична поляризація, інформаційний вплив та деструктивна діяльність окремих політичних суб'єктів [23].

Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина на період дії воєнного стану відповідно до статей 30–34, 38, 39, 41–44 та 53 Конституції України [24].

Висновки та рекомендації. У ході проведеного дослідження встановлено, що ефективність функціонування державного механізму у сфері внутрішньополітичної безпеки значною мірою залежить від якості та узгодженості законодавчого регулювання. Аналіз чинної нормативно-правової бази України виявив фрагментарність підходів до врегулювання питань внутрішньополітичної безпеки, а також відсутність єдиного системного підходу до визначення її суб'єктів, об'єктів та принципів забезпечення.

Дослідження показало, що основні законодавчі акти, зокрема Конституція України та Закон «Про національну безпеку України», лише частково охоплюють проблематику внутрішньополітичної безпеки і не формують цілісної нормативної системи. Це призводить до правових прогалин у взаємодії органів державної влади, зокрема між правоохоронними структурами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Удосконалення законодавчого забезпечення внутрішньополітичної безпеки сприятиме зміцненню стабільності політичної системи, підвищенню довіри громадськості до державних інституцій та формуванню ефективного механізму управління

безпековими процесами всередині держави. Для підвищення ефективності державного механізму рекомендується формування єдиного концептуального законодавчого підґрунтя, яке має базуватися на таких принципах:

- системності — узгодження законодавчих актів у різних сферах в межах єдиної доктрини національної безпеки;
- превентивності — акцент на запобіганні внутрішньополітичним загрозам через вдосконалення правових механізмів реагування;
- відповідальності та підзвітності органів влади у сфері забезпечення внутрішньополітичної безпеки;
- демократичного цивільного контролю — дотримання балансу між потребами безпеки та правами людини.

Пропонуємо вдосконалити законодавство внутрішньополітичної безпеки шляхом розробки **Концепції внутрішньополітичної безпеки України** з подальшим ухваленням відповідного закону. Рекомендовано розроблення та ухвалення органами влади окремого **Закону України «Про внутрішньополітичну безпеку»**, який би:

- визначав основні напрями державної політики у сфері;
- встановлював чіткий розподіл компетенцій між органами влади;
- регламентував механізми моніторингу, прогнозування та реагування на внутрішньополітичні ризики;
- передбачав правові засади взаємодії державних структур із громадянським суспільством.

Література

1. Паламарчук М. О. Правові аспекти взаємодії політичних еліт та народу України. *Стратегічна панорама*. 2003. № 3–4. С. 93–97.
2. Механізми народовладдя і внутрішньополітична безпека : монографія / М. О. Паламарчук, О. В. Литвиненко; Рада нац. безпеки і оборони України, Ін-т пробл. нац. безпеки. К. : Інтертехнологія, 2009. 143 с.
3. Задувайло О. К. Розкриття інформації з обмеженим доступом як загроза внутрішньополітичній безпеці держави: автореф. дис. канд. політ. наук: 21.01.01; Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2018. 19 с.
4. Гулай В. В. Всеукраїнська науково-практична конференція «Україна за умов внутрішньополітичних ризиків та зовнішніх загроз» (XXVIII Харківські політологічні читання)]. Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*: зб. наук. пр. НЮУ ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2015. № 3 (26). С. 212–214.
5. Hulai V. Internal political security of Ukraine the crisis of the prize of conceptualization of hybrid challenges and threats (2014–2018). *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2018. № 8. P. 119–126. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000997058> (дата звернення: 28.10.2025).
6. Lelechenko A. Mechanisms for ensuring internal political security in conditions of democratization of civil society. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*. 2022. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2622> (дата звернення: 28.10.2025).
7. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. пр. Київ : НІСД, 2016. 528 с.
8. Кремень В. Г. Політична безпека України: концептуальні засади та система забезпечення : монографія. Київ : МАУП, 1998. 92 с.
9. Орел М. Г. Теоретичні основи державного управління у сфері політичної безпеки. Київ : Поліграф плюс, 2019. 319 с.
10. Омельченко С. В. Політична безпека: внутрішньополітичні виклики та загрози. Політичні інститути та процеси. *Науковий журнал «Політикус»*. 2021. № 6. С. 49–53.
11. Кравчук О. Ю. Нормативно-правове регулювання політичної безпеки держави в сучасному українському суспільстві. Гілея: *науковий вісник*. 2013. № 72. С. 833–836. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_162 (дата звернення: 28.10.2025).
12. Косілова О. І. Сепаратизм в Україні: передумови, причини, способи протидії та нормативно-правове регулювання протидії. Видавничий дім «Гельветика», 2017.
13. Приходько Х. В. Політична безпека України: конституційно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 36–40.
14. Ліпкан В. А. Національна безпека України у світлі теорії самоорганізації. *Держава і право*. 2002. № 16. С. 142–148.
15. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України : навчальний посібник: у 2-х ч.: Ч. I / В. А. Омельчук, М. П. Стрельбицький, С. Г. Гордієнко та ін.; за заг. ред. А. М. Кислого і М. П. Стрельбицького. К. : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 304 с.
16. Ситник Г. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : Підручник. К. : НАДУ, 2011. 730 с.

17. Антонов В. О. Національна безпека як конституційно-правова гарантія політичної системи України. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 75–79.
18. Петришин О., Лук'янов Д. Законодавство України у сфері державної безпеки: загальнотеоретичні підходи до визначення. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 2(57). С. 13–24.
19. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Поточна редакція: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
20. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Дата оновлення: 21.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
21. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. Чинний до: 08.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
22. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 28.10.2025).
23. Про Стратегію національної безпеки України «Безпека людини — безпека країни» : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 28.10.2025).
24. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 28.10.2025).

References

1. Palamarchuk M. O. Pravovi aspekty vzaiemodii politychnykh elit ta narodu Ukrainy. *Stratehichna panorama*. 2003. № 3–4. С. 93–97.
2. Mekhanizmy narodovladdia i vnutrishnopolitychna bezpeka: monohrafiia / M. O. Palamarchuk, O. V. Lytvynenko; Rada nats. bezpeky i oborony Ukrainy, In-t probl. nats. bezpeky. K.: Intertekhnolohiia, 2009. 143 c.
3. Zaduvailo O. K. Rozkryttia informatsii z obmezhenym dostupom yak zahroza vnutrishnopolitychnii bezpetsi derzhavy: avtoref. dys. kand. polit. nauk: 21.01.01; Nats. in-t strateh. doslidzh. Kyiv, 2018. 19 s.
4. Hulai V. V. Vseukrainska naukovopraktychna konferentsiia "Ukraina za umov vnutrishnopolitychnykh ryzykiv ta zovnishnykh zahroz" (XXVIII Kharkivski politolohichni chytannia). Natsionalnyi yurydychnyi universytet im. Yaroslava Mudroho. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho": zb. nauk. pr. NIuU im. Ya. Mudroho. Kharkiv: Pravo, 2015. № 3 (26). С. 212–214.
5. Hulai V. Internal political security of Ukraine the crisis of the prize of conceptualization of hybrid challenges and threats (2014–2018). *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2018. № 8. P. 119–126. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000997058>
6. Lelechenko A. Mechanisms for ensuring internal political security in conditions of democratization of civil society. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*. 2022. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2622>
7. Vlasiuk O. S. Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnoi polityky: Vybr. nauk. pr. Kyiv: NISD, 2016. 528 s.
8. Kremen V. H. Politychna bezpeka Ukrainy: kontseptualni zasady ta systema zabezpechennia: monohrafiia. Kyiv: MAUP, 1998. 92 s.
9. Orel M. H. Teoretychni osnovy derzhavnoho upravlinnia u sferi politychnoi bezpeky. Kyiv: Polihraf plius, 2019. 319 s.
10. Omelchenko S. V. Politychna bezpeka: vnutrishnopolitychni vyklyky ta zahrozy. Politychni instytuty ta protsesy. Naukovyi zhurnal "Politykus". 2021. № 6. С. 49–53.
11. Kravchuk O. Yu. Normatyvno-pravove rehuliuvannia politychnoi bezpeky derzhavy v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi. *Hileia: naukovyi visnyk*. 2013. № 72. С. 833–836. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_162
12. Kosilova O. I. Separatyzm v Ukraini: peredumovy, prychyny, sposoby protydii ta normatyvno-pravove rehuliuvannia protydii. *Vydavnychiy dim "Helvetyka"*, 2017.
13. Prykhodko Kh. V. Politychna bezpeka Ukrainy: konstytutsiino-pravovyi aspekt. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2015. № 1. С. 36–40.
14. Lipkan V. A. Natsionalna bezpeka Ukrainy u svitli teorii samoorhanizatsii. *Derzhava i pravo*. 2002. № 16. С. 142–148.
15. Zabezpechennia natsionalnoi bezpeky za osnovnymy napriamamy zhyttiediiialnosti Ukrainy: navchalnyi posibnyk: u 2-kh ch.: Ch. I / V. A. Omelchuk, M. P. Strelbytskyi, S. H. Hordienko ta in.; za zah. red. A. M. Kysloho i M. P. Strelbytskoho. K.: Mizhrehionalna Akademiia upravlinnia personalom, 2021. 304 s.
16. Sytnyk H. Derzhavne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky (kontseptualni ta orhanizatsiino-pravovi zasady): Pidruchnyk. K.: NADU, 2011. 730 s.
17. Antonov V. O. Natsionalna bezpeka yak konstytutsiino-pravova harantiia politychnoi systemy Ukrainy. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2014. № 4. С. 75–79.
18. Petryshyn O., Lukianov D. Zakonodavstvo Ukrainy u sferi derzhavnoi bezpeky: zahalnoteoretychni pidkhody do vyznachennia. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2009. № 2(57). С. 13–24.

19. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Potochna redaktsiia: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
20. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII. Data onovlennia: 21.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
21. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 r. № 964-IV. Chynnyi do: 08.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
22. Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: Zakon Ukrainy vid 16.09.2014 r. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
23. Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy “Bezpeka liudyny — bezpeka krainy”: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 r. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
24. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 r. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

Стаття надійшла до редакції 30.10.2025